

4. Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas

4.1. Nodokļu atvieglojumi un atlaides

Ar nodokļu izdevumiem saprot jebkuras tiesību aktu normas vai praksi, kas samazina vai atliek nodokļu maksājumus kādai nodokļu maksātāju grupai salīdzinājumā ar nodokļa pamatlīkmi. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).

Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas:

- 1) izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē;
- 2) ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums);
- 3) samazinātas likmes;
- 4) atlikts nodokļa maksājums;
- 5) samazinājums nodokļu saistībās.

Nodokļu atvieglojumi bieži vien ir radīti, lai zināmā mērā kompensētu augstās likmes dažādu nodokļu kategorijās, bet pastāv arī citi būtiski faktori – tirgus nepilnību labošana, ienākumu pārdales veicināšana, atsevišķu nozaru un reģionu ekonomiskā stimulēšana, kā arī administratīvā sloga samazināšana.

Nodokļu atvieglojumi bieži tiek uzskatīti par vienkāršu risinājumu nodokļu politikas problēmām, jo tos ir samērā viegli iekļaut budžeta projektā, kas šķietami nerada papildu izmaksas atšķirībā no infrastruktūras attīstības, cilvēkresursu apmācības vai citām programmām, kas veicina investīcijas.

Kopējie nodokļu atvieglojumi

2018. gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija **2 253,8** milj. *euro*, kas ir **37,7%** no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem un **7,63%** no IKP (skat. 2.tab.). 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir samazinājies par 10,7%, kā arī kopējais nodokļu atvieglojumu apmēra īpatsvars pret IKP ir samazinājies, ko, galvenokārt, ietekmēja nodokļu atvieglojumu izmantošanas intensitāte un nodokļu politikas izmaiņas.

4.1.tabula. Būtiskākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2016. – 2018. gadā

Nodoklis	2016			2017			2018		
	Milj. <i>euro</i>	% no NI ¹	% no IKP	Milj. <i>euro</i>	% no NI ¹	% no IKP	Milj. <i>euro</i>	% no NI ¹	% no IKP
1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	877,6	57,4	3,50	872,0	51,5	3,23	819,1	47,4	2,77
2. Uzņēmumu ienākuma nodoklis	327,5	78,0	1,31	267,0	62,7	0,99	6,7	2,2	0,02

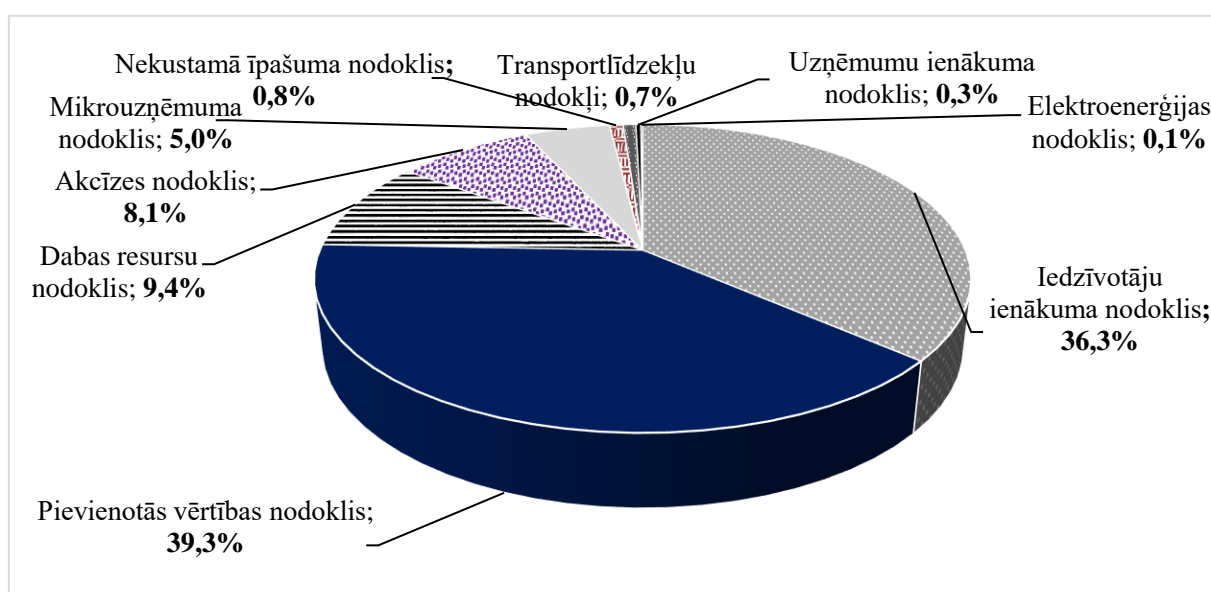
Nodoklis	2016			2017			2018		
	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP
3. Mikrouzņēmumu nodoklis	186,8	294,2	0,75	147,1	179,1	0,54	112,4	124,9	0,38
4. Nekustamā īpašuma nodoklis	14,5	6,6	0,06	16,0	7,0	0,06	18,2	8,2	0,06
5. Pievienotās vērtības nodoklis	859,0	42,5	3,43	837,4	38,3	3,10	884,7	36,0	3,00
6. Akcīzes nodoklis	122,7	14,3	0,49	163,2	18,0	0,60	182,1	17,7	0,62
7. Dabas resursu nodoklis	177,5	993,9	0,71	203,5	794,2	0,75	211,2	700,8	0,72
8. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	6,9	8,2	0,03	10,5	11,6	0,04	11,8	12,6	0,04
9. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	3,9	18,1	0,02	4,3	19,7	0,02	4,8	22,5	0,02
10. Elektroenerģijas nodoklis	9,2	1001,6	0,04	2,6	56,5	0,01	2,6	52,7	0,01
KOPĀ	2 585,6	49,4	10,33	2 523,7	44,5	9,34	2 253,8	47,4	2,77

¹ % no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – % no analizēto nodokļu kopējo ieņēmumiem

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini pēc Valsts ieņēmumu dienesta datiem

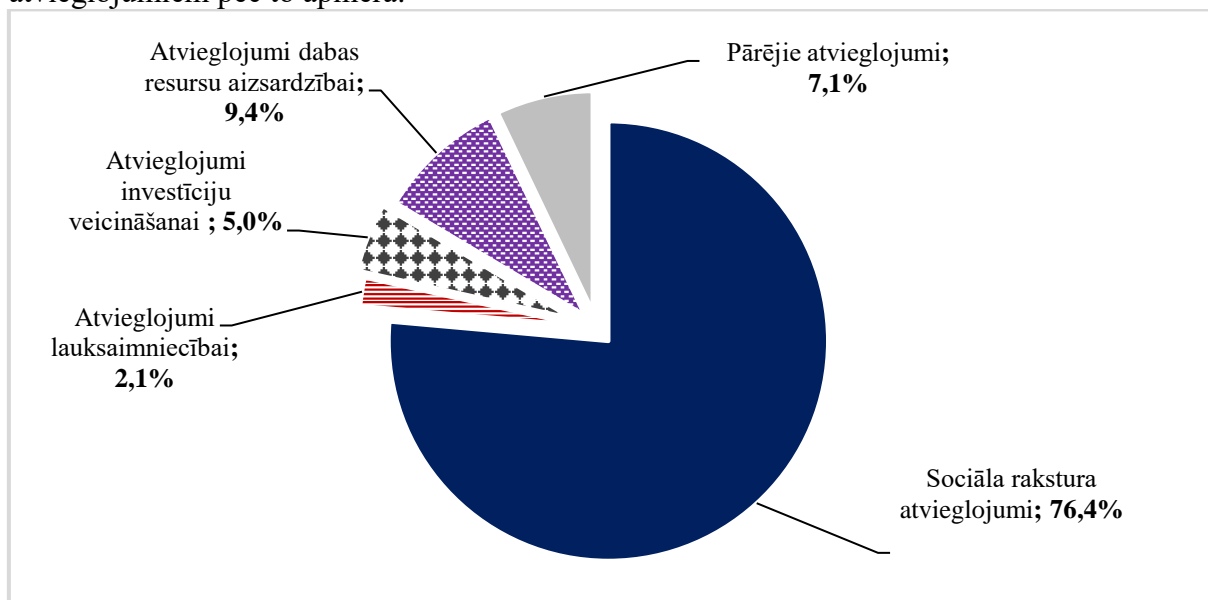
Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2018. gadā ir bijuši pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi – attiecīgi **39,3%** un **36,3%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra, tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un mikrouzņēmumu nodokļa atvieglojumi – attiecīgi **9,4%**, **8,1%**, un **5,0%** procenti.

Vismazākie apmēri bija nekustamā īpašuma nodokļa, transportlīdzekļu nodokļu un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumiem – attiecīgi 0,8%, 0,7% un 0,1% no kopējiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem. 2018. gadā būtiski ir samazinājies uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs, jo no 2018. gada ir spēkā pilnīgi jauna nodokļa sistēma. Uzskatāms nodokļu atvieglojumu sadalījums atspoguļots 4.1. attēlā.

4.1.att. Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2018. gadā
(*Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini pēc Valsts ieņēmumu dienesta datiem*)

Nodokļu atvieglojumus nosacīti var iedalīt pēc to mērķa. Kā var redzēt 4.2. attēlā, lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra un mērķa tiek piešķirti *sociālā rakstura atvieglojumiem* – **76,4%** no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Tā kā no 2018. gada ir mainījusies uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma, mainījusies arī nodokļu atvieglojumu struktūra pēc tā mērķa. Proti, *investīciju veicināšanai* tiek piešķirti vien **5,0%** (2017. gadā tie bija 13,4%) no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra, jo pati uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma jau ir veidota investīciju veicināšanai. *Dabas resursu aizsardzībai un lauksaimniecībai* tiek piešķirti attiecīgi – **9,4%** un **2,1%** no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra.

4.2.att. Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra un mērķa 2018. gadā
(Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini pēc Valsts ieņēmumu dienesta datiem)

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (tā piemēra, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un bērniem)

IIN atvieglojumus var iedalīt piecās grupās:

- 1) neapliekamie minimumi, tai skaitā:
- 2) nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:
- 3) attaisnotie izdevumi, kas pirms ienākuma aplikšanas ar nodokli tiek atskaitīti no gada aplikamo ienākumu apjoma, no tiem:
- 4) neapliekamie ienākumi, kas netiek ietverti gada aplikamajā ienākumā un netiek aplikti ar nodokli;
- 5) īpašie noteikumi.

Ar **2018. gadu** stājās spēkā nodokļu reforma, kas balstās uz Valsts nodokļu politikas pamatnostādņem 2018. – 2021. gadam un kas izstrādātas ciešā sadarbībā ar valdības sociālajiem un sadarbības partneriem. Viens no pasākumiem nodokļu reformas ietvaros ir darbaspēka nodokļu reformēšana, kuras mērķis ir samazināt darbaspēka nodokļa slogu īpaši strādājošajiem ar zemiem ienākumiem, palielināt strādājošo iedzīvotāju ienākumus un mazināt ienākumu nevienlīdzību. Bez tādu nodokļa atvieglojumu kā diferencētais neapliekamais minimums, atvieglojums par apgādībā esošu personu un neapliekamais minimums

pensionāriem paaugstināšanas, darbaspēka nodokļu reforma arī paredz palielināt minimālo darba algu, ieviest progresīvo IIN sistēmu un transformēt solidaritātes nodokli.

Kopējais IIN atvieglojumu apmērs **2018. gadā** bija **819,1** milj. *euro* jeb **47,7%** no kopējiem IIN ieņēmumiem un **2,77%** no IKP (skat. 4.2.tab.).

Ja skatās pa IIN atvieglojumu kategorijām, tad visbūtiskāk ir samazinājies neapliekamo ienākumu apmērs – 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, 28,8 milj. *euro* jeb 13,3%. Viens no iemesliem, kāpēc samazinājušies neapliekamie ienākumi, ir tas, ka no 2018. gada 1. janvāra visi izložu vai azartspēļu laimesti, kas pārsniedz 3 000 *euro*, tiek aplikti IIN. Līdz ar to šī atbrīvojuma apmērs 2018. gadā samazinājies par 84,1%.

Otra kategorija, kur vērojams būtisks samazinājums ir attaisnotie izdevumi – 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, par 10,5 milj. *euro* jeb 19,4%. No tiem visvairāk ir samazinājies attaisnotie izdevumu apmērs par iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem (2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, par 32,5%). Te jāņem vērā, ka no 2018. gada 1. janvāra noteikts šo attaisnoto izdevumu ierobežojums (līdz **4 000** euro gadā iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem, nepārsniedzot 10% no personas gada apliekamā), līdz ar to samazinājies ir arī fizisko personu skaits, kas izmanto šo atvieglojumu.

Savukārt neapliekamā minimuma apmērs skaitliskā izteiksmē ir diezgan būtiski palielinājies par 16,9 milj. *euro* jeb par 14,3%. Tai pašā laikā, fizisko personu skaits, kas izmanto šo atvieglojumu, ir samazinājies par 185,8 tūkst. jeb no 672,4 tūkst. 2017. gadā uz 486,6 tūkst. 2018. gadā.

4.2.tabula. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu¹ apmērs 2016. – 2018. gadā

Nodokļa atvieglojums	2016	2017	% pret iepr. gadu	2018			
	Milj. euro			Milj. euro	% pret iepr. gadu	% pret IIN ieņēm.	% pret IKP
1. Neapliekamie minimumi, tai skaitā:	474,1	449,6	-5,2	436,1	-3,0	25,2	1,48
1.1. Neapliekamais minimums	139,5	117,5	-15,8	134,4	14,3	7,8	0,46
1.2. Pensionāra neapliekamais minimums	334,6	332,1	-0,7	301,8	-9,1	17,5	1,02
2. Nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	146,9	151,6	3,2	151,4	-0,1	8,8	0,51
2.1. Atvieglojums par apgādībā esošu personu	126,0	128,9	2,3	128,6	-0,2	7,4	0,44
2.2. Atvieglojumi personām ar invaliditāti	18,1	19,9	10,0	20,3	1,9	1,2	0,07
2.3. Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	2,8	2,8	-2,3	2,5	-9,4	0,1	0,01
3. Attaisnotie izdevumi, tai skaitā:	53,4	54,1	1,4	43,6	-19,4	2,5	0,15
3.1. Izglītības un ārstniecības pakalpojumi	13,1	13,1	0,3	25,3	-6,2	1,5	0,09
3.2. Medicīnas un ārstnieciskie pakalpojumi pilnā apmērā	12,7	13,3	4,9				
3.3. Ziedojumi un dāvinājumi	0,5	0,5	10,0				
3.4. Iemaksas privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumi	27,2	27,2	0,2	18,4	-32,5	1,1	0,06
4. Neapliekamie ienākumi, tai skaitā:	203,2	216,7	6,6	187,9	-13,3	10,9	0,64
4.1. Ienākumi no maksātāja lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	3,9	4,2	9,4	3,3	-21,8	0,2	0,01
4.2. Ienākums no sava īpašuma atsavināšanas (izņemot nekustamo īpašumu)	26,0	25,0	-3,8	19,4	-22,3	1,1	0,07
4.3. No budžeta izmaksājami pabalsti	120,2	127,4	5,9	120,9	-5,1	7,0	0,41
4.4. Stipendijas	1,2	1,5	20,7	1,4	-5,8	0,1	0,00
4.5. Apdrošināšanas atlīdzība	4,0	5,5	37,5	4,7	-14,4	0,3	0,02

Nodokļa atvieglojums	2016	2017	% pret iepr. gadu	2018			
	Milj. euro			Milj. euro	% pret iepr. gadu	% pret IIN ieņēm.	% pret IKP
4.6. Konkursos un sacensībās saņemtās mantiskās un naudas balvas	0,2	0,2	-17,4	0,1	-16,5	0,01	0,000
4.7. Izložu vai azartspēļu laimesti ²	3,5	6,0	69,0	0,95	-84,1	0,05	0,00
4.8. Citi ienākumi, kuri likumā noteikto normu ietvaros ir neapliekams ienākums	0,3	0,3	3,4	0,2	-13,4	0,0	0,001
4.9. Ienākums no privātajos pensiju fondos veikto iemaksu ieguldīšanas ³	0,6	5,4	806,7	3,3	-39,5	0,2	0,01
4.10. Ienākums, kas gūts aizdevuma (kredīta) saistību samazināšanas vai dzēšanas rezultātā	2,1	3,0	44,5	2,3	-22,4	0,1	0,01
4.11. Darba devēja apmaksātie darba koplīgumā noteiktie darbinieka ēdināšanas izdevumi, kas nepārsniedz 480 euro gadā	-	0,02	100,0	0,3	1208,6	0,02	0,001
4.12. Citi neapliekamie ienākumi ⁴	41,1	38,2	-7,2	30,9	-19,0	1,8	0,10
KOPĀ ATVIEGLOJUMI (bez neapliekamajiem ienākumiem)	674,4	655,3	-2,8	631,2	-3,7	36,5	2,14
KOPĀ	877,6	872,0	-0,6	819,1	-6,1	47,4	2,77

¹ Kas klasificējami kā nodokļu atvieglojumi.

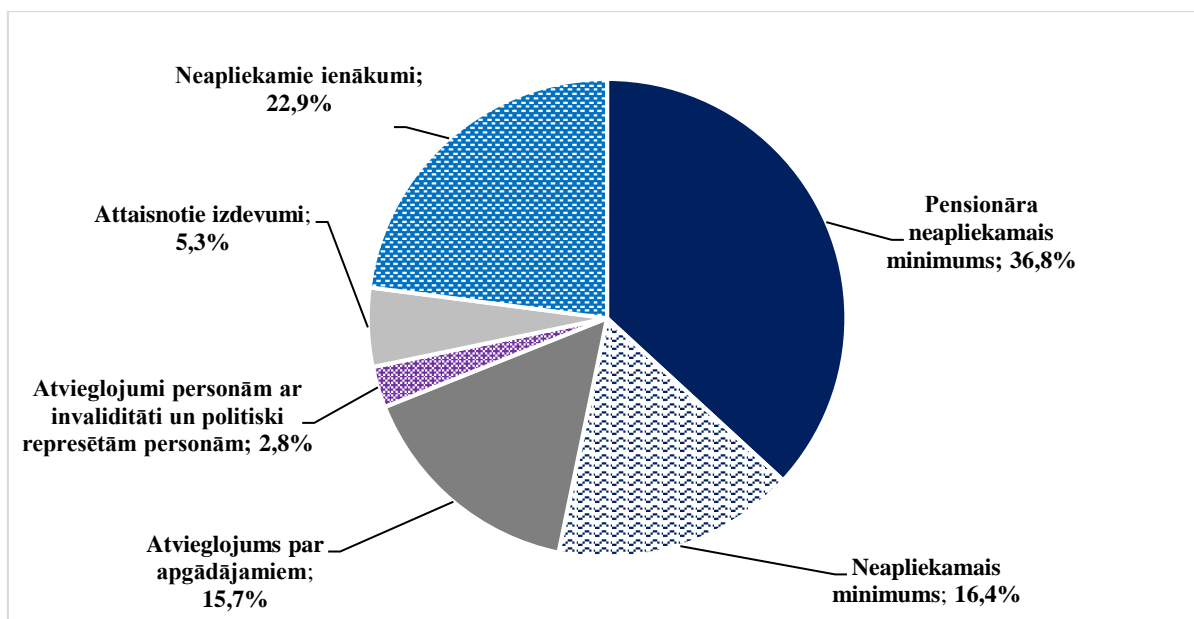
² No 2018. gada 1. janvāra neapliek ar IIN izložu vai azartspēļu laimestus, kas nepārsniedz 3 000 euro.

³ Papildpensijas kapitāls, kas veidojies no pašas fiziskās personas vai tās laulātā, vai radnieka veiktajām iemaksām privātajos pensiju fondos atbilstoši licencētiem pensiju plāniem un izmaksāts pensiju plānu dalībniekiem.

⁴ Pārējie ar IIN neapliekamo ienākumu veidi, kas noteikti likuma 9. pantā.

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati uz 2019. gada septembri un Finanšu ministrijas aprēķini

Kā var redzēt 4.3. attēlā, 2018. gadā no kopējiem nodokļa atvieglojumiem pēc to apmēra vislielāko īpatsvaru veido pensionāra neapliekamais minimums – 36,8%, neapliekamie ienākumi – 22,9%, neapliekamais minimums – 16,4% un atvieglojumi par apgādājamiem esošām personām – 15,7%. Te gan jāmin, ka vienai fiziskai personai var tikt piemēroti vairāki atvieglojumu veidi. Pārējo atvieglojumu ietekme uz budžetu nav tik būtiska.

4.3.att. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2018. gadā

(Datu avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati uz 2019. gada septembri)

Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju ir sniegta informācija par būtiskāko IIN atvieglojumu (konkrēti iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma par apgādībā esošām personām, diferencētā neapliekamā minimuma un neapliekamā minimuma pensionāriem) ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

4.3.tabula. Diferencētā neapliekamā minimuma, neapliekamā minimuma pensionāriem un atvieglojuma par apgādībā esošām personām prognozētais apmērs 2018. – 2021. gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī				Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro		
	2018	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Diferencētais neapliekamais minimums							
<i>DNM_{max}</i>	200	230	300	300	153,6	177,9	177,8
<i>DNM_{min}</i>	0	0	0	0			
<i>AI_{min}</i>	440	440	500	500			
<i>AI_{max}</i>	1000	1100	1200	1200			
Pensionāra neapliekamais minimums	250	270	300	330	343,7	362,0	375,4
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	200	230	250	250	145,2	139,6	139,5

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini

Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi

2017. gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) likme bija 15%, ko piemēroja ar nodokli apliekamajam ienākumam. Turklāt 2017. gadā komersanti varēja izmantot divdesmit divus dažādus UIN atvieglojumus.

No 2018. gada stājās spēkā nodokļu reforma, kas paredz veikt ne tikai vērīgas darbaspēka nodokļu izmaiņas, bet arī reformēt UIN sistēmu, nosakot konceptuāli jaunu UIN maksāšanas režīmu. Tādējādi **no 2018. gada 1. janvāra** stājās spēkā jauns *Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums*, kas paredz, ka nodoklis 20% apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī¹ nevis par gūto peļņu. Līdz ar to samazināts arī spēkā esošo atvieglojumu saraksts, atstājot šādus nodokļu atvieglojumus:

- 1) atvieglojumu ziedotājiem,
- 2) atvieglojumu akciju atsavināšanai,
- 3) atvieglojumu lauksaimniecībai par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai,
- 4) atvieglots nodokļu režīms kuģošanas nozarei par kuģu pārvadājumiem iekšzemes uzņēmumiem.

Tāpat ir saglabāti pārejas noteikumu attiecībā uz šādiem nodokļa atvieglojumiem:

- 1) iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus,
- 2) atlaidei par zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas,
- 3) atlaidei, realizējot atbalstāmo investīciju projektus,
- 4) atlaidei investīciju veikšanai brīvostās (turpmāk – BO) un speciālajās ekonomiskajās zonās (turpmāk – SEZ),

¹ *Izmaksas, kas netiek investētas uzņēmumu attīstībā, t.sk., dividendes, ar saimniecisko darbību nesaistītie izdevumi, reprezentācijas izmaksas, kas pārsniedz noteikto apmēru, u.c.*

- 5) nodokļa atlaide invalīdu biedrību kapitālsabiedrībām, medicīniska rakstura, kā arī citu labdarības fondu kapitālsabiedrībām,

2018. gadā kopējais UIN atvieglojumu apmērs bija **6,7 milj. euro**, kas ir vien 2,2% no UIN ieņēmumiem un 0,02 no IKP. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, UIN atvieglojuma apmērs ir būtiski samazinājies jeb 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu UIN atvieglojumu apmērs ir samazinājies par **97,5%**. Kā jau minēts, atvieglojuma apmēra samazinājums ir saistīts ar jaunā *Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma* stāšanās spēkā ar 2018. gadu, ar ko tika atcelti vairākums iepriekš piemērotie atvieglojumi.

4.4.tabula. UIN atvieglojumu apmērs 2018. gadā

Nodokļa atvieglojums	2018		
	Milj. euro	% pret UIN ieņēm.	% pret IKP
1. Likumā noteiktie nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	5,6	1,8	0,019
1.1. Nodokļa atvieglojums ziedojumiem (kuriem piemēro nodokļa atlaidi 75% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 20% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm)	0,2	0,1	0,001
1.2. Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas	2,7	0,9	0,01
1.3. Nodokļa atlaide 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	1,4	0,4	0,005
1.4. Citas nodokli samazinošas summas	1,3	0,4	0,004
2. Nodokļa atvieglojumi ar pārejas periodu, tai skaitā:	1,1	0,4	0,00
2.1. Nodokļa atlaide iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus (ar četrus gadu pārejas periodu)	0,4	0,1	0,001
2.2. Nodokļa atlaide zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas	0,03	0,01	0,000
2.3. Nodokļa atlaide, realizējot atbalstāmo investīciju projektus, kas apstiprināti MK līdz 2017. gada 31. decembrim	0,7	0,2	0,002
2.4. Nodokļa atlaide investīciju veikšanai brīvostās vai speciālajās ekonomiskajās zonās (ieguldījumiem, kas veikti līdz 2035. gada 31. decembrim)	0,0	0,0	0,000
KOPĀ	6,7	2,2	0,02

Datu avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2019.gada 10.septembri

No jaunajā “Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā” noteiktajiem UIN atvieglojumiem lielākais atvieglojuma apmērs bija par *ienākumu no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus* – 2,7 milj. euro un to izmantoja 4 komersanti.

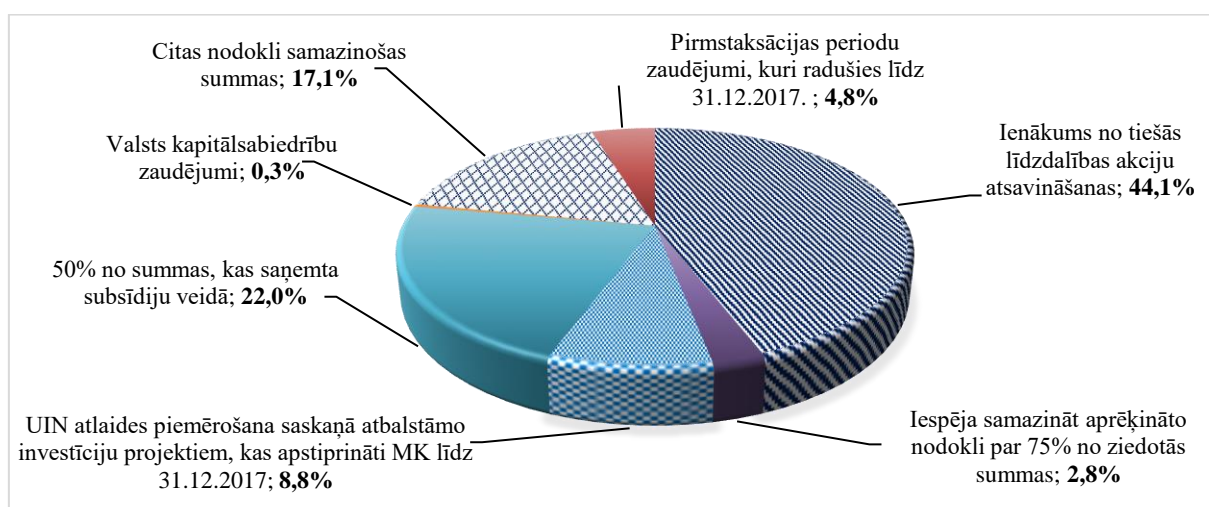
Būtiski samazinājies arī atvieglojuma apmērs nodokļa atlaidei, kas atļauj *ar nodokli apliekamo bāzi samazināt par 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai*. Ja 2017. gadā šim atvieglojuma līdzvērtīgo atvieglojuma apmērs bija 25,1 milj. euro (21,9 milj. euro par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai un 3,2 milj. euro par lauksaimniecībā izmantojamo zemi), tad 2018. gadā tas samazinājies uz 1,4 milj. euro. Arī šo atvieglojumu izmantojošo komersantu skaits ir samazinājies no 3 849 komersantiem (2 974 komersanti par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai un 875 komersanti par lauksaimniecībā izmantojamo zemi) 2017. gadā uz 1 005 komersantiem 2018. gadā.

Kas attiecas uz *nodokļa atvieglojumu par ziedojumiem*, tad diemžēl šī atvieglojuma apmēru 2018. gadu no deklarācijās norādītajiem datiem nav iespējams noteikt, jo jaunajā UIN deklarācijā komersantiem nav pienākums norādīt faktisko ziedojuma summas apmēru, bet tikai maksimālo izmantojamo summu (attiecīgi 5% peļņas vai 2% no bruto samaksas). Līdz ar to

2017. gada dati praktiski nav salīdzināmi ar 2018. gada datiem. 2018. gadā visvairāk jeb 1,1% no visiem UIN deklarācijas iesniegušajiem komersantiem (kopējais deklarāciju skaits 157 814) bija izmantojuši tieši atvieglojumu par ziedojumiem. Tomēr, salīdzinot 2017. gadu, kad šo atvieglojumu izmantoja 2 722 komersanti, 2018. gadā to izmantoja 1 734 komersanti.

Tā kā vairākiem no jaunajā “Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā” noteiktajiem UIN atvieglojumiem ir noteikts pārejas periods, samazinājies arī līdz šim piemēroto nodokļu atvieglojumu apmēri.

Kā redzams 4.4. attēlā, 2018.gadā vislielāko daļu no UIN atvieglojumu apmēra sastāda par atvieglojuma apmērs par ienākumu no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešus (44,1%). Otrs lielākais UIN atvieglojums pēc tā apmēra 2018. gadā bija lauksaimniekiem par summām, kas saņemtas subsīdiju veidā (22,0%).

4.4.att. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2018. gadā

(Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2019. gada 20. septembri)

Mikrouzņēmumu nodoklis

Tā kā par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt arī tādu nodokļa režīmu, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, salīdzinot ar vispārējo nodokļa režīmu, tad šajā ziņojumā tiek apskatīts arī mikrouzņēmumu nodokļa (turpmāk – MUN) režīms.

MUN režīms tika radīts krīzes periodā. Sākotnējais MUN **mērķis** bija radīt nepieciešamos priekšnoteikumus bez darba palikušiem iedzīvotājiem uzsākt uzņēmējdarbību. Šobrīd MUN mērķis ir mazināt administratīvo un nodokļu slogu mikrouzņēmumos, it īpaši saimnieciskās darbības uzsākšanas periodā, kā arī nozarēs ar zemu ienākuma līmeņa potenciālu, vienlaikus ievērojot sabiedrības kopējās intereses godīgas konkurences un sociālās drošības jomā.

Kā liecina LM sniegtā informācija², mikrouzņēmumu darbinieku iemaksu objekts faktiski ir **24-30%** no deklarētajiem ienākumiem. Tas nozīmē, ka sociālā riska iestāšanās

² Labklājības ministrijas 2016. gada 30. augusta informatīvais ziņojums „Par Mikrouzņēmumu nodokļa likuma praktiskās īstenošanas gaitu un rezultātiem, kā arī mazās saimnieciskās darbības veicēju sociālo nodrošinājumu”

gadījumā šīs personas būs mazāk sociāli aizsargātas, jo pakalpojumu apmēri tiks aprēķināti no daudz zemākiem iemaksu objektiem.

Zemākas darbaspēka un nodokļu izmaksas bija un ir viens no iemesliem, kāpēc MUN režīms ir tik pievilcīgs un kāpēc pēdējos gados tik strauji pieauga mikrouzņēmumos nodarbināto skaits. Savu maksimumu mikrouzņēmumos nodarbināto skaits sasniedza 2016. gadā, kad mikrouzņēmumos bija nodarbināti jau 10,9% no visiem valstī reģistrētajiem nodarbinātajiem un kas bija par 2,6 reizēm vairāk kā mikrouzņēmumos nodarbināto skaits 2011. gadā.

FM veikusi teorētisku novērtējumu, cik valsts zaudē nodokļu veidā, ļaujot piemērot MUN režīmu. Kā var redzēt 4.5. tabulā, 2018. gadā, pieņemot, ja pastāvošie MUN maksātāji būtu maksājuši IIN un VSAOI kā parastajā režīmā, neiegūto nodokļu ieņēmumu apmērs sastāda ap **112,4 milj. euro**, kas ir 124,9% no kopējiem MUN ieņēmumiem un 0,4% no IKP.

4.5.tabula. Mikrouzņēmumu nodokļa režīms – teorētiski negūtīe ieņēmumi 2016. – 2018. gadā

MUN režīms	2016	2017	% pret iep. gadu	2018			
	Milj. euro			Milj. euro	% pret iep. gadu	% pret MUN ieņēm.	% pret IKP
MUN kopējā ietekme, t.sk:	186,8	147,1	-21,3	112,4	-23,6	124,9	0,4
<i>MUN ietekme uz VSAOI</i>	123,7	97,9	-20,8	83,1	-15,2	92,3	0,3
<i>MUN ietekme uz IIN</i>	63,1	49,2	-22,1	29,4	-40,3	32,6	0,1

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini un dati no MUN deklarācijām uz 03.10.2019.

2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, teorētiski neiegūtīe ieņēmumi ir nedaudz samazinājušies par 34,7 milj. euro jeb par 23,6%, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļu likmi un citus pasākumus.

Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi

Likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” ir noteikti šādi nekustamā īpašuma nodokļa (turpmāk – NĪN) **atvieglojumi** nodokļu maksātājiem:

- 1) trūcīgām personām – 90% apmērā no aprēķinātās nodokļa summas un maznodrošinātām personām – līdz 90% apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi (piešķir pašvaldība);
- 2) personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam, kura apgādībā ir trīs vai vairāk bērni līdz 18 gadu vecumam (arī aizbildnībā esoši vai audžuģimenē ievietoti bērni) vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību (turpmāk – atvieglojums daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm) – 50% apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi, bet ne vairāk par 500 euro par dzīvošanai paredzētām dzīvojamām mājām un tām piekritīgo zemi, ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar vismaz 3 no minētajiem;
- 3) politiski represētām personām – 50% apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzēto nekustamo īpašumu, kā arī par zemi, ja nekustamais īpašums netiek izmantots saimnieciskajai darbībai;
- 4) lauku zemēm, kuru vismaz viens no noteiktajiem lietošanas mērķiem ir no lietošanas mērķu grupas "*Lauksaimniecības zeme*", "*Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu*" vai "*Ūdens objektu zeme*", ja to platība pārsniedz 3 ha, līdz

2025. gadam NĪN aprēķina no speciālās vērtības, ko nosaka pēc īpaša nodokļa aprēķina;

- 5) pēc nodokļa maksātāja sociālā stāvokļa un maksātspējas izvērtēšanas pašvaldībai (pieņemot savus saistošos noteikumus) ir tiesības pieņemt lēmumu par nodokļa maksājumu atlikšanu attiecībā uz dzīvojamām mājām, ja tās netiek izmantotas saimnieciskajai darbībai, kurā persona ir deklarējusi savu dzīvesvietu, un tam piekrišīgo zemi līdz nekustamā īpašuma tiesību pārejai citai personai.

Papildus likumā noteiktajiem NĪN atvieglojumiem un atbrīvojumiem ir spēkā dažādi **pašvaldību saistošus noteikumus noteiktie atvieglojumi** atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām. 2018. gadā papildus likumā paredzētajiem atvieglojumiem 119 pašvaldības savos saistošajos noteikumos bija piešķīrušas pavisam 146 atvieglojumu veidus. Lielākoties pašvaldības savos saistošajos noteikumos papildus nosaka atvieglojumus personām ar invaliditāti, atvieglojumus ģimenēm ar bērniem un dažādus atvieglojumus komersantiem, kas ieguldījuši savus līdzekļus pašvaldībā esošajā infrastruktūrā vai vēsturiskos objektos.

Savukārt nodokļa **atbrīvojumu** saraksts ir daudz plašāks – 2019. gadā ir spēkā divdesmit septiņi NĪN atbrīvojumi, no kuriem desmit nekustamo īpašumu veidi **no 2020. gada 1. janvāra** tiks aplikti ar NĪN, ja tie būs vidi degradējoši, sagruvuši vai cilvēku drošību apdraudoši.

Kopējais NĪN atvieglojumu apmērs visās pašvaldībās **2018. gadā** bija **18,2** milj. *euro*, kas sastāda **8,2%** no NĪN ieņēmumiem un **0,06%** no IKP.

4.6.tabula. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmērs 2016. – 2018. gadā

Nodokļa atvieglojums	2016	2017	% pret iepr. gadu	2018			
	Milj. euro			Milj. euro	% pret iepr. gadu	% pret NĪN ieņēm.	% pret IKP
Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktie atvieglojumu veidi, tai skaitā:	1,7	1,9	9,5	2,0	6,3	0,9	0,01
<i>Trūcīgām personām</i>	0,2	0,2	-5,1	0,1	-21,5	0,1	0,00
<i>Maznodrošinātām personām</i>	0,4	0,4	2,0	0,4	-7,7	0,2	0,001
<i>Daudzbērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm</i>	0,5	0,7	31,4	0,9	27,9	0,4	0,003
<i>Politiski represētajām personām</i>	0,6	0,6	-0,5	0,6	-1,5	0,3	0,002
Pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi, no tiem:	12,8	14,1	10,5	16,2	14,9	7,3	0,05
Rīgā, no tiem:	6,4	7,5	16,7	9,3	25,2	4,2	0,03
<i>Atvieglojumi ģimenēm ar bērniem</i>	2,9	3,2	7,6	3,1	-2,6	1,4	0,01
<i>Par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli</i>	0,6	1,0	50,2	1,1	17,1	0,5	0,004
<i>Par pašvaldības kapitālsabiedrības īpašumā esošajām dzīvojamām mājām</i>	0,7	0,5	-22,5	0,5	2,6	0,2	0,002
<i>Atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības</i>	-	-	-	1,6	100,0	0,7	0,01
Jūrmalā, no tiem:	3,1	3,3	6,4	3,6	8,6	1,6	0,01
<i>Par īpašumiem, ja fiziska persona deklarējusi dzīvesvietu Jūrmalā</i>	2,5	2,7	5,0	3,4	28,1	1,5	0,01
Speciālajām ekonomiskajām zonām	2,4	2,2	-7,6	2,0	-8,3	0,9	0,01
KOPĀ	14,5	16,0	10,4	18,2	13,9	8,2	0,06

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini, izmantojot Valsts kases un pašvaldību datus

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu kopējais atvieglojumu apmērs pieaudzis par 13,9% jeb 2,2 milj. *euro*.

Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktie nodokļa atvieglojumi 2018. gadā sastāda vien **2,0** milj. *euro* jeb 11,2% no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra. To apmērs 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, pieaudzis par 6,3%, ko, galvenokārt, noteica atvieglojuma apmēra daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm pieaugums (27,9%), kamēr atvieglojuma apmērs trūcīgām ģimenēm (21,5%), maznodrošinātām ģimenēm (7,7%) un politiski represētām personām (1,5%) ir samazinājies.

Lielāko daļu – 2018. gadā **16,2** milj. *euro* jeb 88,8% no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra – sastāda pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi. 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu pašvaldību saistošajos noteikumos noteikto atvieglojumu apmērs pieaudzis par 2,1 milj. *euro* jeb 14,9 procentiem.

Pie tam vairāk kā pusi – 2018. gadā 57,7% no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, kas noteikts pašvaldību saistošajos noteikumos jeb 9,3 milj. *euro* – sastāda Rīgas domes piešķirtie nodokļa atvieglojumi. Salīdzinot ar 2017. gadu, 2018. gadā Rīgas domes piešķirtie atvieglojumi ir palielinājušies par 25,2%, jo kopš 2018. gada tiek piešķirts atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības. Šī atvieglojuma apmērs 2018. gadā bija 1,6 milj. *euro*, kas ir 17,4% no Rīgas domes piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem.

Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likumu tiek piemērota pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) **standartlikme 21%** apmērā un divas samazinātās PVN likmes – 12% un 5% apmērā.

PVN samazinātās likmes

Samazināto PVN likmi **12%** apmērā piemēro :

- 1) medikamentu piegādei;
- 2) medicīnisko ierīču piegādei;
- 3) zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādei;
- 4) pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumiem iekšzemē;
- 5) mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādei;
- 6) avižu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādei;
- 7) izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs;
- 8) siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem;
- 9) koksnes kurināmā piegādēm iedzīvotājiem.

Samazināto PVN likmi **5%** apmērā piemēro svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, arī tādiem, kas ir mazgāti, mizoti, lobīti, griezti un fasēti, bet kas nav termiski vai kā citādi apstrādāti, piemēram, saldēti, sālīti vai kaltēti, un kuri ir minēti *likuma pielikumā "Augļi, ogas un dārzeņi, kuriem piemēro nodokļa samazināto likmi 5 % apmērā"*.

Tāpat PVN samazinātās likmes tiek piemērotas visu augstāk minēto preču importam un šo preču iegādēm ES teritorijā.

Kopējais PVN atvieglojumu apmērs **2018. gadā** bija **884,7** milj. *euro*, kas ir **36,0%** pret kopējiem PVN ieņēmumiem un **3,0%** no IKP (skat. 4.7. tab.).

4.7.tabula. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmērs 2016. – 2018. gadā

Preces un pakalpojumi	2016	2017	% pret iepr. gadu	2018			
	Milj. euro			Milj. euro	% pret iepr. gadu	% pret PVN ieņēm	% pret IKP
1. Ar PVN samazināto likmi apliekamie darījumi, t.sk.:	82,1	84,9	3,4	105,9	24,7	4,3	0,36
1.1. Medikamentu piegādes	30,6	31,8	3,9	33,5	5,2	1,36	0,11
1.2. Medicīnisko ierīču piegādes	2,8	3,2	14,6	3,6	10,6	0,15	0,01
1.3. Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes ¹	1,2	1,1	-5,2	1,02	-7,3	0,04	0,00
1.4. Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	11,4	11,0	-3,7	22,0	100,2	0,9	0,07
1.5. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādes	1,5	1,5	0,7	1,6	6,3	0,07	0,01
1.6. Avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes	3,4	3,3	-4,4	3,3	-0,9	0,13	0,01
1.7. Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	9,4	10,5	11,1	11,9	13,2	0,48	0,04
1.8. Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	15,8	16,6	4,9	17,2	3,8	0,7	0,06
1.9. Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem ¹	5,9	5,8	-0,7	5,9	0,8	0,24	0,02
1.10. Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	-	-	-	6,0	-	0,24	0,02
2. Ar PVN neapliekamie darījumi²	776,9	752,5	-3,1	778,8	3,5	31,70	2,64
KOPĀ	859,0	837,4	-2,5	884,7	5,7	36,0	3,0

¹ Dati pieejami par 2016. gadu, par 2017. gadu un 2018. gadu aprēķināts indikatīvs rādītājs

² Ar PVN neapliekamie darījumi saskaņā ar likuma 52. pantu. Aptuvenš aprēķins, jo PVN deklarāciju dati sniedz informāciju par visiem darījumiem, tai skaitā, par viena produkta vairākkārtējam piegādēm, nevis tikai par nodoto gala patēriņam

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini, pēc Valsts ieņēmumu dienesta datubāzes datiem, Zāļu valsts aģentūras un Centrālās statistikas pārvaldes datiem.

Lielāko daļu no PVN atvieglojumu apmēra veidoja ar PVN neapliekamie darījumi **778,8** milj. euro vērtībā, bet PVN samazināto likmju piemērošanas apmērs bija **105,9** milj. euro.

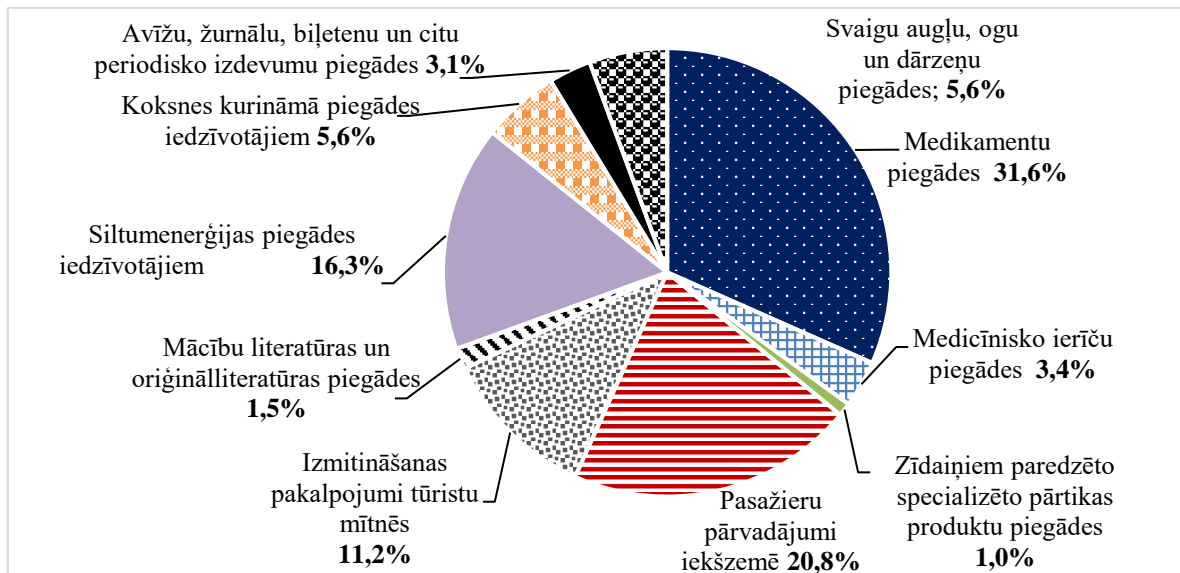
Salīdzinot ar 2017. gadu, 2018. gadā kopējais PVN atvieglojumu apmērs palielinājies par 5,7% jeb 47,3 milj. euro. Tas saistīts gan ar to, ka 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, ir palielinājies ar PVN neapliekamo darījumu apmērs (par 3,5% jeb 26,32 milj. euro), gan ar to, ka par 24,7% jeb 21 milj. euro ir pieaudzis ar PVN samazinātajām likmēm apliekamo darījumu apmērs.

Kā var redzēt 4.5. attēlā, ar PVN samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālā sadalījumā pēc to apmēra vislielākais īpatsvars ir medikamentu piegādēm, kā arī nozīmīgs īpatsvars ir pasažieru iekšzemes pārvadājumu pakalpojumiem, siltumenerģijas piegādēm un tūristu izmitināšanas pakalpojumiem. Tas norāda, ka ar samazinātās PVN likmes piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts mājsaimniecībām vai noteiktām nozarēm, tiešā veidā samazinot to izdevumus.

Vērtējot PVN samazinātās likmes 5% apmērā piemērošanu 2018. gadā Latvijai raksturīgajiem augļiem, ogām un dārzeņiem, faktiskā ietekme uz valsts budžetu tiek novērtēta **-6,0 milj. euro** apmērā, kas atbilst sākotnēji prognozētajam.

PVN samazinātās likmes 5% apmērā svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem ieviešanas mērķis ir samazināt ēnu ekonomiku augkopības un lopkopības, medniecības un saistīto palīgdarbību nozarē un palielināt legālajā tirgū darbojošos komersantu konkurētspēju. Līdz ar

to PVN samazinātās likmes 5 % apmērā ietekmes uz valsts budžetu novērtēšanai tika analizēti PVN deklarāciju dati par nodokļu maksātājiem, kuru **pamatdarbības veids ir augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības** (NACE 2.red. apkopojošais kods 01), un kuri 2018. gadā ir deklarējuši ar PVN 5% likmi apliekamos darījumus. 2018. gadā kopējā darījumu vērtība ar PVN 5 % likmi apliekamiem darījumiem šiem nodokļu maksātājiem bija 37,19 milj. euro apmērā.

4.5.att. Ar Pievienotās vērtības nodokļa samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2018. gadā

(Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini)

Akcīzes nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” akcīzes precēm tiek piemērotas šādas akcīzes nodokļa (turpmāk – AN) **samazinātās likmes**:

- 1) alkoholiskajiem dzērieniem, tajā skaitā:
- 2) naftas produktiem, tajā skaitā:
- 3) dabasgāzei, kuru izmanto kā apkuri rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pārstrādes procesiem – 0,55 euro par vienu megavatstundu (MWh).

AN atbrīvojumi

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” tiek piemēroti AN atbrīvojumi šādām akcīzes precēm:

- 1) naftas produktiem (9 atbrīvojuma veidi);
- 2) alkoholiskajiem dzērieniem (11 atbrīvojuma veidi);
- 3) tabakas izstrādājumiem (4 atbrīvojuma veidi);
- 4) bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai (5 atbrīvojuma veidi);
- 5) dabasgāzei (5 atbrīvojuma veidi).

Papildus AN atbrīvojumi tiek piemēroti akcīzes precēm, kas tiek piegādātas diplomātiem un starptautiskām organizācijām, kā arī tiek piemēroti citi atvieglojumi.

Pie atbrīvojumiem var attiecināt pieļaujamās zuduma normas akcīzes precēm, kas zudušas ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas, pārvietošanas vai naftas produktu sajaukšanas laikā, kad piemērota atliktā nodokļa maksāšana.

Aprēķinātais AN atvieglojumu apmērs **2018. gadā** bija **182,1** milj. *euro*, kas ir **17,7%** no kopējiem AN ieņēmumiem un **0,62%** no IKP (skat. 4.8.tab.), tajā skaitā ar AN samazināto likmi apliekamo darījumu apmērs bija 60,9 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 121,2 milj. *euro*.

2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, kopējais AN atvieglojumu apmērs palielinājies par 11,6%, tostarp: par samazinātām likmēm – par 6,2%, bet par atbrīvojumiem – par 14,6%.

4.8.tabula. Akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs 2016. – 2018. gadā

Nodokļa atvieglojums	2016	2017	% pret iep. gadu	2018			
	Milj. <i>euro</i>			Milj. <i>euro</i>	% pret iep. gadu	% pret AN ieņēm	% pret IKP
1. Samazinātās AN likmes	51,0	57,4	12,4	60,9	6,2	5,9	0,21
1.1. Alkoholiskajiem dzērieniem	0,8	1,1	25,3	1,6	48,4	0,2	0,01
1.1.1. Mazo alus darītavu alus realizācija	0,8	1,1	25,3	1,6	48,4	0,2	0,01
1.2. Naftas produktiem, t.sk.:	49,3	55,2	12,0	58,2	5,5	5,7	0,20
1.2.1. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degviellejla, tā aizstājējprodukti un komponenti, kuru izmanto kā kurināmo	5,4	6,6	22,7	5,8	-13,1	0,6	0,02
1.2.2. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degviellejla, kuru izmanto kā kurināmo, ja 5% veido rapšu sēklu eļļa vai no tās iegūta biodegviela	4,2	4,2	0,7	4,8	13,7	0,5	0,02
1.2.3. Iezīmēta dīzeļdegviela, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem	32,4	36,2	11,7	39,4	8,8	3,8	0,13
1.2.4. Svinu nesaturošs benzīns, ja tas satur no 70 līdz 85 tilpumprocentiem etilspirta	0,02	0,01	-50,9	0,03	116,8	0,0	0,00
1.2.5. Biodīzeļdegviela / rapšu sēklu eļļa	0,1	0,1	-40,9	0,1	12,4	0,0	0,00
1.2.6. Naftas gāzes un pārējie gāzveida ogļūdeņraži, ko izmanto par kurināmo (izņemot dabasgāzi)	7,2	8,1	13,0	8,2	1,3	0,8	0,03
1.3. Dabasgāzei	0,9	1,1	21,5	1,1	1,6	0,1	0,00
1.3.1. Dabasgāzei izmantošanai par kurināmo rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos	0,9	1,1	21,5	1,1	1,6	0,1	0,00
2. Atbrīvojumi	71,7	105,8	47,6	121,2	14,6	11,8	0,41
2.1. Alkoholiskajiem dzērieniem, t.sk.:	38,1	52,7	38,4	54,3	3,1	5,3	0,18
2.1.1. Denaturēts spirts ¹	28,5	42,2	48,1	45,7	8,2	4,4	0,15
2.1.2. Pieļaujамie alkoholisko dzērienu zudumi ²	1,7	2,1	24,7	2,5	18,9	0,2	0,01
2.2. Tabakas izstrādājumiem	3,0	3,0	-0,1	3,3	12,1	0,3	0,01
2.2.1. Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus ³	2,7	2,5	-6,5	3,0	19,7	0,3	0,01
2.3. Naftas produktiem, t.sk.:	29,0	48,6	67,3	62,1	27,9	6,0	0,21
2.3.1. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	4,6	5,0	8,5	4,1	-17,3	0,4	0,01
2.3.2. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	19,0	38,8	103,7	52,7	35,8	5,1	0,18
2.3.3. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto kuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	4,5	4,5	-1,7	4,7	5,2	0,5	0,02
2.3.4. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto elektroenerģijas ražošanai vai	0,3	0,3	7,7	0,4	29,5	0,0	0,0

Nodokļa atvieglojums	2016	2017	% pret iep. gadu	2018			
	Milj. euro			Milj. euro	% pret iep. gadu	% pret AN ieņēm	% pret IKP
kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju							
2.4. Dabaszāzei, t.sk.:	1,6	1,5	-2,7	1,3	-13,0	0,1	0,00
2.4.1. Dabaszāze, kuru izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	0,5	0,5	3,6	0,4	-20,0	0,0	0,00
2.4.2. Dabaszāze, kuru izmanto divējādi, ja to izmanto gan par kurināmo, gan citiem mērķiem, kas nav izmantošana par degvielu vai kurināmo ⁵	0,0	0,0	-83,8	0,0	-37,0	0,0	0,00
2.4.3. Dabaszāze, kuru izmanto mineraloģiskiem procesiem	0,7	0,7	-6,8	0,6	-10,2	0,1	0,00
2.4.4. Dabaszāze, kuru izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei	0,3	0,3	-2,2	0,2	-20,4	0,0	0,00
2.4.5. Dabaszāze, kuru izmanto rūpniecisko māju putnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei	0,0	0,0	48,4	0,1	76,7	0,0	0,00
2.5. Bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai	0,1	0,1	-8,7	0,1	102,6	0,0	0,00
KOPĀ	122,7	163,2	33,0	182,1	11,6	17,7	0,62

¹ Izmantot denaturēto spirtu Latvijas Republikas teritorijā ir atļauts denaturētā spirta lietotājam, izņemot fizisko personu, kas nav komersants, kurš ir saņēmis VID atļauju denaturētā spirta iegādei un kurš izmanto denaturēto spirtu nepārtikas preču ražošanā – iepilda, pievieno vai iestrādā denaturēto spirtu nepārtikas precēs – vai izmanto tehniskām vajadzībām (izņemot denaturētā spirta izmantošanu par degvielu vai kurināmo) atbilstoši lietotāja atļaujā norādītajam mērķim. Sākot ar 2017. gadu, papildus iekļauts arī denaturētā spirta apjoms, kuru lietotājs pats ievie Latvijā un izmanto, pamatojoties uz saņemto atļauju piemērot atbrīvojum (DI atļauja)

² Alkoholiskie dzērieni, kas zuduši ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas vai pārvietošanas laikā atliktā nodokļa maksāšanas režīmā

³ Tabakas izstrādājumi, kurus piegādā kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus (arī starp dalībvalstīm), ar nosacījumu, ka šīs preces tiek realizētas (arī gadījumos, kad preču vērtība tiek iekļauta biļetes cenā) uz attiecīgā kuģa vai gaisakuģa mazumtirdzniecībā patērēšanai uz vietas (izņemot realizēšanu mazumtirdzniecībā promešanai) vai tiek izmantotas kuģa apkalpes apgādei

⁴ Par privāto atpūtu un izklaidei uzskatāmi gadījumi, kad gaisakuģa vai kuģa īpašnieks vai arī cita fiziskā vai juridiskā persona, kas gaisakuģi vai kuģi ir ē vai lieto ar citu pamatojumu, neizmanto gaisakuģi vai kuģi komerciāliem mērķiem, it īpaši pasažieru vai preču pārvadāšanai vai pakalpojumu sniegšanai par maksu, vai valsts iestāžu vajadzībām

⁵ Produktu izmantošanu ķīmiskai reducēšanai, elektrolītiskos vai metalurģijas procesos uzskata par divējādu izmantošanu

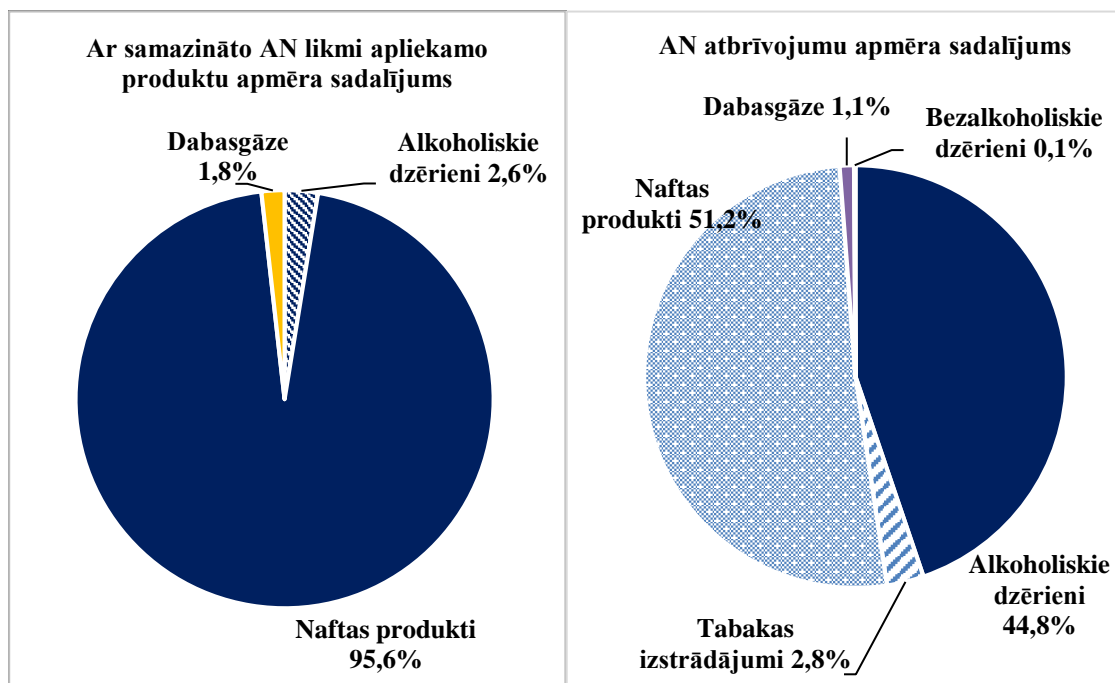
Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini, izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta datus un AN deklarācijas uz 2019. gada 25. septembri

Lielākais AN atvieglojumu apmērs par samazinātajām likmēm tika piemērots naftas produktiem. 2018. gadā dīzeļdegviela, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem, tika pārdota 103 tūkst. tonnu apmērā, kas ir par 1 tūkst. tonnām mazāk nekā 2017. gadā. Aprēķinātais AN atvieglojums par minēto degvielu 2018. gadā bija 39,4 milj. euro (2017. gadā 36,2 milj. euro).

Arī attiecībā uz atbrīvojumiem lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra tika piemērots naftas produktiem. Saskaņā ar VID sniegto informāciju lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra – 52,7 milj. euro tika piemērots naftas produktiem, kas paredzēti izmantošanai gaisakuģos, kurus izmanto nevis privātai atpūtai un izklaidei, bet komerciāliem nolūkiem vai citiem mērķiem (piemēram, starptautiskiem pasažieru vai preču pārvadājumiem, glābšanas dienestu darbībai u.c.). Turklāt šī atbrīvojuma apmērs 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, pieaudzis par 13,9 milj. euro jeb 35,8%. Pēc VID rīcībā esošās informācijas vienīgais komersants, kas izmanto minēto akcīzes nodokļa atbrīvojumu, piesakot naftas produktus muitas procedūrai – laišanai brīvā apgrozībā, apgādā ar degvielu (petroleju) aviosabiedrības, kas veic starptautiskos pārvadājumus.

Otrs lielākais atbrīvojumu apmērs ir par alkoholiskajiem dzērieniem. Lielāko daļu no kopējā 2018. gadā aprēķinātā AN atbrīvojuma apjoma alkoholiskajiem dzērieniem sastāda atbrīvojums denaturētam spirtam (45,7 milj. *euro*).

AN atbrīvojumu apmērs par tabakas izstrādājumiem, dabasgāzi, bezalkoholiskiem dzērieniem un kafiju nav tik būtisks.

4.6.att. Akcīzes nodokļa atvieglojumu (samazināto likmju un atbrīvojumu) apmēra procentuālais sadalījums 2018. gadā

(Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini)

Dabas resursu nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar Dabas resursu nodokļa likumu dabas resursu nodokli (turpmāk – DRN) nemaksā par:

- 1) fona piesārņojumu, ja nodokļa maksātājs attiecīgo piesārņojuma līmeni ir pierādījis ar monitoringa datiem, kurš veikts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- 2) ūdeņu lietošanu (caurplūdi) zivsaimniecības objektos, zivju audzētavās un dīķsaimniecībās;
- 3) termālo un tehnisko ūdeņu izmantošanu, kas pēc izmantošanas iesūknēti atpakaļ ūdeņu ieguves horizontā, nemainot ūdeņu ķīmisko sastāvu (izņemot atsāļošanu);
- 4) balasta smilšu novietošanu vietējās pašvaldības noteiktajās vietās;
- 5) piesārņojuma ievadīšanu augsnes vai grunts filtrācijas slānī (absorbentā), ja attīrīšanas iekārtas projektā tā paredzēta kā piesārņojuma attīrīšanas metode;
- 6) avārijas noplūdes dēļ nelikumīgi vidē nonākušā tā piesārņojuma apjomu, kuru atbildīgā persona savākusi vai neitralizējusi saskaņā ar Valsts vides dienesta noteiktajiem termiņiem un prasībām;

- 7) gruntsūdeņu līmeņa pazemināšanas procesā atsūknētajiem ūdeņiem, ja to atsūknēšana saistīta ar derīgo izrakteņu ieguvu;
- 8) ražošanas vajadzībām izlietotajiem ūdeņiem, ja tie pēc attīrīšanas izmantoti atkārtoti;
- 9) radioaktīvo vielu izmantošanu, kuras izmanto:
 - valsts iestādes;
 - ārstniecības iestādes, kurām šīs vielas nepieciešamas onkoloģisko, kardioloģisko un kardiokirurģisko slimību ārstēšanā un diagnostikā, mātes un bērna veselības aprūpes nodrošināšanā, nieru transplantācijā un ar HIV inficēto pacientu aprūpes nodrošināšanā atbilstoši valsts programmām, kā arī citu slimību ārstēšanā un diagnostikā;
 - radioaktīvo atkritumu apglabāšanas un pārvaldības komercsabiedrības;
 - persona, kura izmanto radioaktīvās vielas, ja pirkuma līgumā ir ietvertas garantijas izlietoto jonizējošā starojuma avotu nosūtīšanai atpakaļ ražotājvalstij;
 - persona, kura izmanto radioaktīvās vielas, ja šīs radioaktīvās vielas izmanto demonstrēšanai izstādēs, gadatirgos vai līdzīgos pasākumos un tās ievestas Latvijā uz laikposmu, kas nepārsniedz 30 dienas.
- 10) oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām no stacionārajām tehnoloģiskajām iekārtām un gaisa kuģiem, kuru operatori ir iekļauti Eiropas Savienības emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā un par oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju, kas rodas, izmantojot atjaunojamus energoresursus un kūdru;
- 11) ozona slāni noārdošu vielu izmantošanu, ja komersants atbilstoši vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktajām tehnoloģiskajām un vides aizsardzības prasībām ozona slāni noārdošu vielu izmanto citu ķīmisku vielu ražošanai un ķīmiskajā pārveides procesā ozona slāni noārdoša viela pilnībā maina savu ķīmisko sastāvu.

Savukārt nodokļa atbrīvojumi tiek piemēroti šādiem nodokļa objektiem:

- 1) par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR;
- 2) par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem.
- 3) par videi kaitīgām precēm.

DRN atbrīvojumu apmērs **2018. gadā** bija **211,2** milj. *euro*, kas ir **0,72%** no IKP un par **7 reizēm** lielāks nekā kopējie DRN ieņēmumi. Salīdzinājumā ar 2017.gadu piemērotais atbrīvojuma apmērs ir palielinājies par 7,69 milj. *euro* jeb 3,8%.

4.9.tabula. Dabas resursu nodokļa atbrīvojumu apmērs 2016. – 2018. gadā¹

Nodokļa atvieglojums	2016	2017	% pret iepr. gadu	2018			
	Milj. <i>euro</i>			Milj. <i>euro</i>	% pret iepr. gadu	% pret DRN ieņēm.	% no IKP
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR	0,5	0,8	76,6	0,9	5,5	2,9	0,003
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, <i>t.sk.:</i>	118,7	132,7	11,8	133,7	0,7	443,6	0,5

Nodokļa atvieglojums	2016	2017	% pret iep. gadu	2018			
	Milj. euro			Milj. euro	% pret iep. gadu	% pret DRN iepēm.	% no IKP
2.1. No stikla izejmateriāliem	24,1	26,6	10,2	27,6	3,9	91,6	0,1
2.2. No plastmasas izejmateriāliem	42,6	45,5	6,7	47,1	3,6	156,4	0,2
2.3. No metāla izejmateriāliem	11,6	13,6	16,9	13,5	-0,8	44,8	0,05
2.4. No koksnes, papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem	29,9	32,4	8,6	32,9	1,4	109,1	0,1
2.5. Plastmasas maisiņi	8,8	12,1	36,6	10,0	-17,0	33,2	0,03
2.6. No oksisadalāmās plastmasas un polistirola izejmateriāliem	1,6	2,6	60,3	2,6	0,0	8,5	0,01
3. Par videi kaitīgām precēm, t.sk.:	58,4	70,0	19,9	76,6	9,5	254,3	0,3
3.1. Smēreļļas	2,5	2,6	1,5	2,7	3,0	8,8	0,01
3.2. Svinu saturoši elektriskie akumulatori	3,7	3,4	-7,3	3,6	5,2	11,9	0,01
3.3. Galvaniskie elementi un galvaniskās baterijas	3,5	3,7	6,8	3,7	-1,1	12,3	0,01
3.4. Citi elektriskie akumulatori	1,8	2,2	26,5	3,1	37,9	10,3	0,01
3.5. Visu veidu riepas	5,0	7,8	57,9	10,8	38,1	35,8	0,04
3.6. Liela izmēra mājsaimniecības iekārtas	9,9	12,5	26,8	12,8	2,5	42,5	0,04
3.7. Liela izmēra dzesēšanas iekārtas, saldētavas un ledusskapji	7,0	9,4	34,3	10,7	14,1	35,5	0,04
3.8. Maza izmēra mājsaimniecības iekārtas	4,6	5,4	16,5	5,1	-5,7	16,8	0,02
3.9. Informācijas tehnoloģijas un elektronisko sakaru iekārtas	4,8	4,7	-2,9	4,3	-7,3	14,4	0,01
3.10. Monitori	0,7	0,9	29,6	0,9	5,6	3,0	0,003
3.11. Televizori	1,6	3,2	103,4	4,9	49,4	16,1	0,02
3.12. Elektriskie un elektroniskie instrumenti	5,4	5,8	8,0	6,0	2,8	19,9	0,02
3.13. Gāzizlādes spuldzes	1,3	1,0	-20,1	1,1	12,0	3,7	0,004
3.14. Apgaismes ķermeņi	2,7	3,1	17,7	3,3	4,1	10,8	0,01
3.15. Rotaļlietas, sporta un atpūtas piederumi	0,9	0,8	-14,6	0,9	12,0	3,0	0,003
3.16. Pārējās videi kaitīgās preces ²	3,2	3,4	7,9	2,9	-15,2	9,7	0,01
KOPĀ	177,5	203,5	14,6	211,2	3,8	700,8	0,72

¹ DRN atbrīvojuma piemērošanas apmērs aprēķināts atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 7., 8. un 9. panta nosacījumiem, t.i., par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā, par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un videi kaitīgām precēm. Savukārt netiek reģistrēti atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par Dabas resursu nodokļa likuma 5., 6., 10. un 11. panta pozīcijām, kas ietver – dabas resursu lietošanu un radioaktīvo vielu un ozona slāni noārdošas vielas izmantošanu, un oglekļa dioksīda emisijas, jo tām netiek piemērots atbrīvojums no DRN samaksas, bet gan norādīts, kādos gadījumos DRN nav piemērojams.

² Elektriskie akumulatori (Ni-Cd, Fe-Ni), eļļas filtri, mobilie tālruņi, plašam patēriņam paredzētās iekārtas, monitoringa un kontroles instrumenti, medicīniskās ierīces un tirdzniecības automāti

Datu avots: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas dati

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem 2018. gadā sastādīja **133,7 milj. euro**. 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, atbrīvojumu no DRN samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem apmērs ir palielinājies par 0,7% jeb 1,0 milj. euro.

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par videi kaitīgām precēm 2018.gadā bija **76,6 milj. euro**. 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, atbrīvojumu no DRN samaksas par videi kaitīgām precēm apmērs ir palielinājies par 9,5% jeb 6,7 milj. euro.

Šeit jāatzīmē, ka *DRN atbrīvojumu sistēma ir veidota ar konkrētu mērķi* – nodrošināt Latvijas saistības attiecībā uz ES direktīvu prasību izpildi atkritumu, tajā skaitā specifisku atkritumu, apsaimniekošanas jomā un īstenot paplašinātās ražotāju atbildības principa īstenošanu. Valsts ir noteikusi no ES Direktīvām izrietošas prasības atkritumu apsaimniekošanas jomā, kuru izpildei tiek piesaistīti atbilstošo preču ražotāju un tirgotāju līdzekļi, nodrošinot principa “piesārņotājs maksā” īstenošanu. *Tādejādi, ja komersants nodrošina šo prasību īstenošanu un sedz ar to saistītos izdevumus, viņš nodokli nemaksā. Nodoklis ir jāmaksā tajā gadījumā, ja netiek īstenotas atbilstošās atkritumu pārstrādes un reģenerācijas prasības.* Jāatzīmē, ka ES Direktīvas atkritumu sektorā paredz ekonomisko instrumentu izmantošanu, jo tiem ir pozitīvs efekts izvīrīto mērķu sasniegšanā.

Jāņem vērā, ka nodokļa likmju apmērs veidots 2 – 3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, lai panāktu ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu atbilstošos apmēros, īstenojot ražotāju atbildības principu, kas izriet arī no ES prasībām.

4.2. Nodokļu parādi

Kopējais nodokļu parāds 2019. gada 1. janvārī ir **1,04** miljardi *euro* un, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, kopējais nodokļu parāds ir samazinājies par **0,17** miljardiem *euro* jeb 14,2%. Nodokļu parādu samazinājumu galvenokārt noteica pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa parāda atlikuma samazinājums.

Analizējot nodokļu parādus pēc to struktūras, lielāko īpatsvaru kopējā nodokļu parādu struktūrā 2019. gada 1. janvārī veidoja aktuālie parādi – 67,1% jeb 0,7 miljardi *euro*, un to īpatsvars, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, ir palielinājies par 3,9 procentpunktiem. Apturēto parādu īpatsvars 2019. gada 1. janvārī ir 24,7% jeb 0,26 miljardi *euro* un, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, to īpatsvars ir samazinājies par 2,8 procentpunktiem, bet termiņa pagarinājumu atlikuma īpatsvars, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, ir samazinājies par 1,2 procentpunktiem un to īpatsvars kopējā nodokļu parādu struktūrā ir 8,2%.

4.10. tabula. Nodokļu parādi, milj. *euro*

Parāda veids	2018. gada 1. janvārī	2019. gada 1. janvārī	Izmaiņas (2019. gada 1. janvāris- 2018. gada 1. janvāris)	
			milj. <i>euro</i>	%
Aktuālie parādi	768,66	700,53	-68,13	-8,9
Termiņa pagarinājumu atlikums	113,39	85,83	-27,56	-24,3
Apturētie parādi	334,92	257,86	-77,06	-23,0
KOPĀ	1 216,97	1 044,22	-172,75	-14,2

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini, izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta datus

Aktuālie parādi ir parādi, kam saskaņā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 29. pantu tiek aprēķināta nokavējuma nauda no laikā nenomaksātā pamatparāda 0,05% par katru nokavēto dienu, ja konkrētā nodokļa likumā nav noteikti citi nokavējuma naudas apmēri.

2019. gada 1. janvārī aktuālie parādi ir 700,5 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, ir samazinājušies par 68,1 milj. *euro* jeb 8,9%.

Apturētie parādi ir parādi, kam saskaņā ar likuma “Par nodokļiem un nodevām” 29. pantu tiek pārtraukta nokavējuma naudas aprēķināšana, kā arī saskaņā ar minētā likuma 26. panta sesto daļu ir apturēta uzsāktā un netiek uzsākta no jauna nokavēto nodokļu maksājumu piedziņa.

Apturētie parādi 2019. gada 1. janvārī ir 257,9 milj. *euro* un, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, tie samazinājušies par 77,1 milj. *euro* jeb 23,0%. Visa apturēto parādu summa ir nodokļu maksātājiem, kuri atzīti par maksātnespējīgiem.

2019. gada 1. janvārī piešķirto un vēl nesamaksāto **termiņa pagarinājumu atlikums** ir 85,8 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, piešķirto un vēl nesamaksāto termiņa pagarinājumu atlikums samazinājies par 27,6 milj. *euro* jeb 24,3%.

Kopējā nodokļu parādu struktūrā 2019. gada 1. janvārī lielākais īpatsvars ir pievienotās vērtības nodokļa parādiem – 42,6% jeb 445,0 milj. *euro* un, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, tie samazinājušies par 131,1 milj. *euro* jeb 22,8%, kas ir skaidrojams ar ievērojamu aktuālo un apturēto parādu samazināšanos. Jāatzīmē, ka minētais samazinājums arī nodrošinājis kopējā parāda samazināšanos.

4.11.tabula. Nodokļu parādi, milj. *euro*

Nodokļa veids	Parāds 2018. gada 1. janvārī	Parāds 2019. gada 1. janvārī	Izmaiņas (2019.gada 1.janvāri - 2018.gada 1.janvāris)	
			milj. <i>euro</i>	%
Uzņēmumu ienākuma nodoklis, t.sk.:	92,35	72,59	-19,76	-21,4
-aktuālie parādi	50,54	36,97	-13,57	-26,9
-termiņa pagarinājumu atlikums	6,32	4,21	-2,11	-33,4
-apturētie parādi	35,49	31,41	-4,08	-11,5
Pievienotās vērtības nodoklis, t.sk.:	575,49	445,01	-130,48	-22,7
-aktuālie parādi	335,48	267,08	-68,4	-20,4
-termiņa pagarinājumu atlikums	47,09	38,33	-8,76	-18,6
-apturētie parādi	192,92	139,60	-53,32	-27,6
Akcīzes nodoklis, t.sk.:	23,98	53,54	29,56	123,6
-aktuālie parādi	16,08	40,81	24,73	153,8
-termiņa pagarinājumu atlikums	4,16	11,23	7,07	169,9
-apturētie parādi	3,74	1,50	-2,24	-59,9
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, t.sk.:	310,87	288,11	-22,76	-7,3
-aktuālie parādi	235,62	231,72	-3,9	-1,7
-termiņa pagarinājumu atlikums	18,76	13,56	-5,2	-27,7
-apturētie parādi	56,49	42,83	-13,66	-24,2
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, t.sk.:	155,21	150,40	-4,81	-3,1
-aktuālie parādi	102,02	104,51	2,49	2,4
-termiņa pagarinājumu atlikums	20,85	16,72	-4,13	-19,8
-apturētie parādi	32,33	29,17	-3,16	-9,8

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini, izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta datus

2019. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, iedzīvotāju ienākuma nodokļa parāds ir samazinājies par 22,8 milj. *euro* jeb 7,3% un to īpatsvars kopējā nodokļu parādu struktūrā ir palielinājies par 2,1 procentpunktiem un ir 27,6%.

Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu parāds 2019. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, ir samazinājies par 4,8 milj. *euro* jeb 3,1%, jo samazinājies apturēto parādu apjoms un termiņa pagarinājumu atlikums.

Salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, uzņēmumu ienākuma nodokļa parāds ir samazinājies par 19,8 milj. *euro* jeb 21,4%.

2019. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2018. gada 1. janvāri, akcīzes nodokļa kopējie parādi ir palielinājušies par 29,6 milj. *euro* jeb 123,6%, jo ir palielinājies termiņa pagarinājumu atlikums un aktuālie parādi par 24,73 milj. *euro* jeb 153,8%.

Lai pārvarētu finansiālas grūtības, nodokļu maksātāji var lūgt piešķirt nodokļu samaksas termiņa pagarinājumus (turpmāk – termiņa pagarinājumi). 2018. gadā 8 498 nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi³, kuriem termiņa pagarinājuma sākuma datums ir 2018. gadā, piešķirti 4 058 nodokļu maksātājiem par kopējo summu 115,48 milj. *euro*. 2018. gadā lielākais termiņa pagarinājumu skaits (1 677 jeb 19,7 % no kopējā piešķirto termiņa pagarinājumu skaita) un summa (51,82 milj. *euro* jeb 44,9 % no kopējās piešķirtās summas) piešķirts nodokļu maksātājiem, kuri darbojas vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta nozarē. Visvairāk piešķirti pievienotās vērtības nodokļa samaksas termiņa pagarinājumi (1 021) par kopējo summu 36,66 milj. *euro*.

³ Valsts ieņēmumu dienesta dati uz 03.09.2019.